

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH DLA:

OŁTARZA GŁÓWNEGO W KOŚCIELE EWANGELICKO-AUGSBURSKIM W PRUCHNEJ, FILIA
PARAFII W DROGOMYŚLU

43-523 Pruchna, ul. Główna 66

Autor programu prac

Daria Pilch mgr sztuki - konserwator

KONSERWACJA I RESTAURACJA ZABYTKÓW
DARIA PILCH
ul. Wierzbowa 18, 43-438 Brenna
tel. 519 130 807 email: pilchdar@gmail.com
NIP: 5482522804 REGON: 365563973

Brenna, 2023 r.

SPIS TREŚCI DOKUMENTACJI PRAC KONSERWATORSKICH I RESTAURATORSKICH

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI	3
1.1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC	3
1.2. ZMIANA DANYCH PO ZAKOŃCZENIU PRAC	3
1.3. DANE O REALIZACJI KONSERWATORSKIEJ	4
2.0. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE	5
3.0. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ	5
4.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI ...	6
5.0. PROGRAM PRAC	7
DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA DLA PROGRAMU PRAC KONSERWATORSKICH.....	10

OŁTARZ DREWNIANY POLICHROMOWANY

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

REJESTR ZABYTKU:

Kościół filialny Ewangelicko-Augsburski Zmartwychwstania Pańskiego w Pruchnej, parafii Drogomyśl. Kościół/Kaplica murowany, wybudowany w 1892 – 1893 r. Wpis rejestru obejmuje obiekt w obrysie murów zewnętrznych - zgodnie z planem i wyposażenie wnętrza, nr rej. Zabytków A/391/12 z dnia 19.11.2012

.....

1.1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ: Ołtarz wolnostojący, konstrukcji drewnianej

PRZEDMIOT PRAC:

Przedmiotem planowanych prac konserwatorskich jest z ołtarz główny z kościoła Ewangelicko-Augsburskiego p.w. Zmartwychwstania Pańskiego w Pruchnej, filia parafii w Drogomyślu, 43-523 Pruchna, ul. Główna 66. Ołtarz wolnostojący o konstrukcji drewnianej pokryty białą monochromią ze złożonymi detalami snycerskimi, na osi posiada obraz z przedstawieniem sceny Zmartwychwstania Pańskiego wykonany w technice olejnej na podłożu płóciennym. Ołtarz datowany jest na rok 1893, wówczas to został przewieziony do kościoła/kaplicy w Pruchnej.

SYGNATURA/INSKRYPCJE:

W partii belkowania prostego znajduje się napis „Jezus Chrystus jest zmartwychwstanie i żywot”

DATOWANIE: 1893 (?). POCHODZENIE: wymaga poszerzenia kwerendy archiwalnej

WYMIARY:

1. Ołtarz

1.1. Elementy drewniane, monochromowane = 675,4 dm²

1.2 Elementy złożone = 162 dm²

2. Obraz

2.1 Malarstwo sztalugowe = 48 dm²

TECHNIKA

1. Ołtarz

1.1 Elementy drewniane, monochromowane – monochromia najprawdopodobniej olejna, na zaprawie, drewno (iglaste i liściaste), wierzchnią warstwę stanowi przemalowanie – biała farba olejna

1.2. Elementy złożone – przemalowane złotą farbą – złotol, w dolnych partiach ołtarza możliwe jest zidentyfikowanie pierwotnych złoczeń, złotem płatkowym, wykonanych techniką na tzw. poler (czerwona glinka bolusowa)

2. Obraz

2.1 Malarstwo sztalugowe wykonane farbami olejnymi na cienkiej zaprawie, na podłożu płóciennym

WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE (LUB RENOWACJE): TAK NIE

DATY WYKONANIA: (?); 1997 (?)

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: TAK NIE

1.2. ZMIANA DANYCH PO ZAKOŃCZENIU PRAC

Nie planuje się zmiany danych po przeprowadzeniu działań konserwatorskich. Celem prac jest konserwacja techniczna - ustabilizowanie konstrukcji obiektów oraz przywrócenie walorów estetyczno-artystycznych zachowanych warstw. Obiekt po przeprowadzonych działaniach konserwatorskich umieszczony zostanie w dotychczasowym miejscu.

1.3. DANE O REALIZACJI KONSERWATORSKIEJ

INWESTOR/ZLECENIODAWCA:

**Parafia Ewangelicko-Augsburska p.w. Zmartwychwstania Pańskiego w Pruchnej, filia parafii w Drogomyślu,
43-523 Pruchna, ul. Główna 66**

PRZEDSTAWICIEL:

ks. prob. Tomasz Bujok, 43-523 Pruchna, ul. Główna 66

PLANOWANE ZABIEGI W KOLEJNOŚCI WYKONANIA:

- dokumentacja opisowa oraz fotograficzna stanu zachowania ołtarza
- demontaż i zabezpieczenie ruchomych elementów obiektów, transport do pracowni konserwatorskiej

Elementy drewniane ołtarza

- dezynfekcja, dezynsekcja
- oczyszczenie powierzchni (mechaniczne – ostrza, noże, skalpel) usuwanie wadliwych i nieestetycznych nawarstwień
- oczyszczenie powierzchni (chemiczne) z przemalowań i wadliwych nawarstwień, odsłaniając pierwszą zachowaną warstwę monochromii
- impregnacja strukturalna elementów drewnianych
- wzmocnienie elementów spękanych i odkształconych, sklejanie pęknięć
- uzupełnienie ubytków drewna, dekorów snycerskich
- uzupełnienie ubytków warstw zapraw, wraz z opracowaniem powierzchni zgodnie z oryginałem
- wykonanie rekonstrukcji powierzchni złoczeń (technika tzw. poler)
- scalenie kolorystyczne poszczególnych warstw monochromii
- zabezpieczenie powierzchni monochromii
- wykonanie zabezpieczenia (rodzaju membrany termicznej) osłaniającego drewniane elementy pleców ołtarza od znajdującego się w niewielkiej odległości okulusu - źródła tzw. stresu warunków klimatycznych

Obraz olejny na podłożu płóciennym

- demontaż obrazu z ramy

Obraz

- oczyszczenie powierzchni warstwy malarskiej, ścienienie zdegradowanej warstwy werniksu
- relaksacja obrazu na stole niskociśnieniowym, podklejenie i osadzenie pęknięć
- uzupełnienie ubytków zapraw oraz warstwy malarskiej
- zabezpieczenie powierzchni werniksem

Rama

- oczyszczenie powierzchni z warstwy przemalowania oraz usunięcie nieestetycznych uzupełnień dekoru
- zabezpieczenie pierwszej zachowanej warstwy złoczeń
- odtworzenie brakujących elementów dekoracji profilowania ramy
- scalenie kolorystyczne ramy

- osadzenie ruchomych elementów w pierwotnym miejscu ołtarza oraz montaż ołtarza w kościele

PLANOWANY CZAS TRWANIA PRAC: od dnia uzyskania pozwolenia konserwatorskiego (03. 2023 r.)
do 04.09.2023 r.

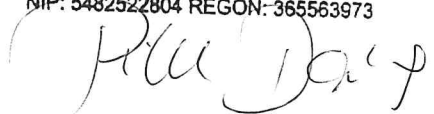

7. Podklejenie odspojonych partii zaprawy metodą iniekcji (klej skórny, Vinavil, itp.), w przypadku silnie odspajających się miejsc zaleca się wykonanie zabiegu podklejenia przed ich oczyszczeniem
8. Usunięcie wadliwych połączeń stolarskich i elementów metalowych - gwoździ, blaszek, drutów
9. Przeprowadzenie dezynfekcji i dezynsekcji obiektów
10. Impregnacja strukturalna osłabionych drewnianych elementów konstrukcyjnych oraz snycerki ołtarza, metodą kąpieli i powlekania pędzlem przy użyciu roztworu Hekol I-50 w kompozycji rozpuszczalników (octan etylu, aceton)
11. Wzmocnienie fragmentów ołtarza poprzez sklejenie i uzupełnienie pęknięć w miejscach łączenia desek oraz struktury drewna poprzez flekowanie odpowiednio dobranym gatunkiem drewna. Zaleca się osadzone wstawek drewnianych na kleju stolarskim poliuretanowym (Chemolan).
12. Wypełnienie drobnych ubytków drewna kitem z żywicy epoksydowej firmy Axson SC 258
13. Odrzewienie i zabezpieczenie śrub montażowych
14. Uzupełnienie brakujących ubytków zapraw przy użyciu zaprawy kredowo-klejowej (dopuszcza się zastosowanie kitu winylowego Italstucco), opracowanie powierzchni zgodnie z oryginałem
15. Uzupełnienie ubytków warstw pulmentów w miejscach złoceń polerowanych, przy zastosowaniu pulmentu o kolorze dobranym do zachowanych w pierwszej warstwie pulmentów (czerwona glonka bolusowa)
16. Położenie nowego pulmentu pod polerowane złączenia, użyty zostanie pulment o kolorze dobranym do zachowanych. Dopuszcza się użycie czerwonego pulmentu Lefranc firmy Selhamin
17. Wykonanie złoceń złotem płatkowym na tzw. poler
18. Uzupełnienie warstwy malarskiej materiałem odpowiednio dobranym do pierwszej zachowanej warstwy dekoracji
19. Zabezpieczenie warstwy malarskiej werniksem końcowym damarowym, bądź werniksem woskowo-żywicznym
20. Montaż wszystkich elementów ołtarza przy użyciu kołków, śrub i wkrętów nierdzewnych
21. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej - fotograficznej i opisowej, rejestrującej stan zachowania i przeprowadzone zabiegi

OBRAZ NA PŁÓTNIE

5. Po zdemontowaniu obrazu i ocenie stanu zachowania konieczne jest zdjęcie obrazu z krosna
6. Oczyszczenie odwrocia płótna, przy użyciu pędzli o różnej twardości, gumki technicznej, wallmastr
7. Wzmocnienie konstrukcji budowy krosna
8. Oczyszczenie powierzchni malowidła z wierzchnich zanieczyszczeń metodą mechaniczną oraz chemiczną stopniując działanie mieszanin rozpuszczalników White Spirit'em
9. Usunięcie wtórnego werniksu, retuszy i ewentualnych przemalowań środkami dobranymi na podstawie prób rozpuszczalności
10. Relaksacja i stopniowe rozprostowanie powierzchni obrazu na stole niskociśnieniowym
11. Podklejenie odspojonych fragmentów dekoracji malarskiej od podłoża (klej skórny aplikowany na stole niskociśnieniowym)
12. Uzupelnienie ubytków zaprawy (zaprawą olejno-kredowo-klejową bądź kitem akrylowym) z opracowaniem powierzchni dopasowując ją do faktury otoczenia
13. Zabezpieczenie warstwy malowidła werniksem retuszarskim
14. Podmalowanie kitów zgodnie z kolorem zaprawy pierwotnej przy użyciu farb olejno-żywicznych (np. Restauro Maimeri).
15. Uzupelnienie ubytków warstwy malarskiej, scalając z zastosowaniem farb olejno-żywicznych Restauro Maimeri
16. Pokrycie malowidła werniksem końcowym damarowym przez powlekanie pędzlem
17. Montaż obrazu do ołtarza

KONSERWACJA I RESTAURACJA ZABYTKÓW
DARIA PILCH
ul. Wierzbowa 18, 43-438 Brenna
tel. 519 130 807 email: pilchdar@gmail.com
NIP: 5482522804 REGON: 365563973

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA DLA PROGRAMU PRAC KONSERWATORSKICH

OŁTARZA GŁÓWNEGO W KOŚCIELE EWANGELICKO-AUGSBURSKIM W PRUCHNEJ, FILIA PARAFII W DROGOMYŚLU

43-523 Pruchna, ul. Główna 66

Autor dokumentacji fotograficznej do
programu prac konserwatorskich

Daria Pilch mgr sztuki - konserwator

KONSERWACJA I RESTAURACJA ZABYTKÓW
DARIA PILCH
ul. Wierzbowa 18, 43-438 Brenna
tel. 519 130 807 email: pilchdar@gmail.com
D: 5482522804 REGON: 365563973

Brenna, 2023 r.

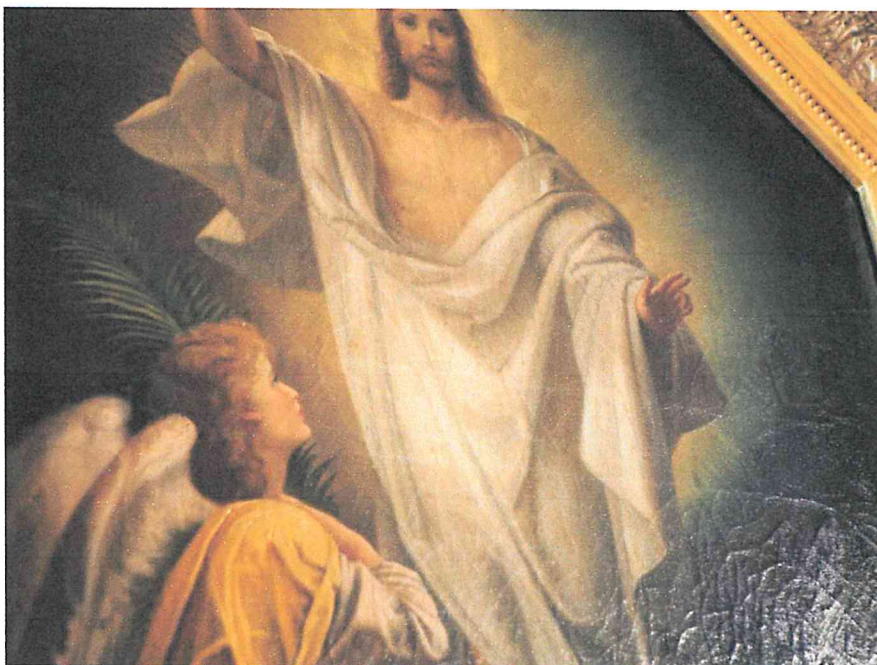
DZIEŁO KONSERWATORSKIE I DOKUMENTACJA CHRONIONE PRAWEM AUTORSKIM

Fot. 1. Kościół Ewangelicko-Augsburski Zmartwychwstania Pańskiego, Pruchna. Ołtarz wolnostojący konstrukcji drewnianej, monochromowany z złożonymi dekorami snycerskimi i obrazem wykonanym w technice olejnej na podłożu płóciennym, osadzonym na osi ołtarza. Stan przed konserwacją. Fot. D. Pilch

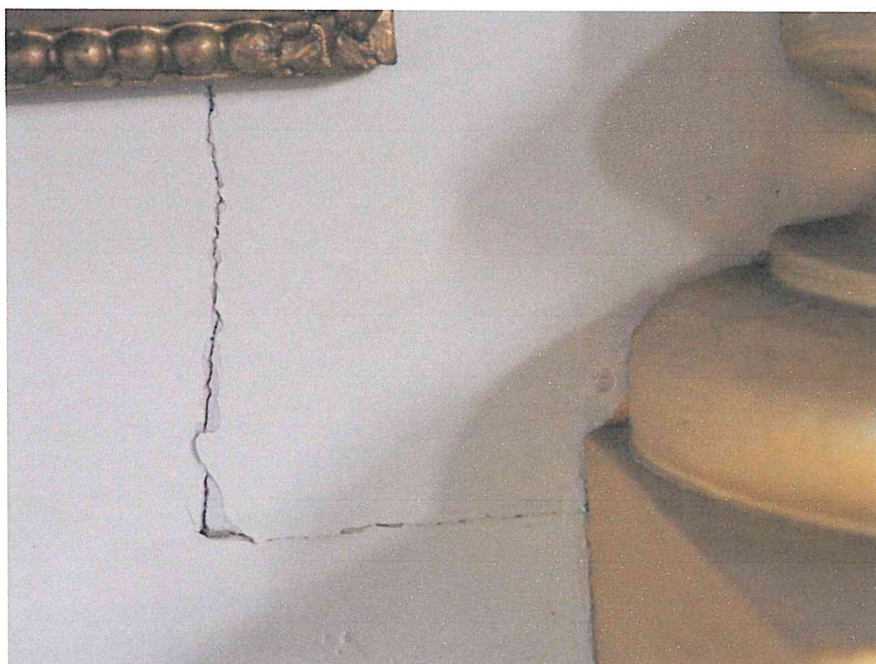
Fot. 2. Obraz, znajdujący się na osi ołtarza, pociemniały, zabrudzony. Zauważalne są silnie spękania na powierzchni warstwy malarskiej. Rama obrazu przemalowana złotą farbą, z uzupełnianymi dekorami o formie umownej, nieprecyzyjnej w stosunku do oryginału. Stan przed Konserwacją. Fot. D. Pilch

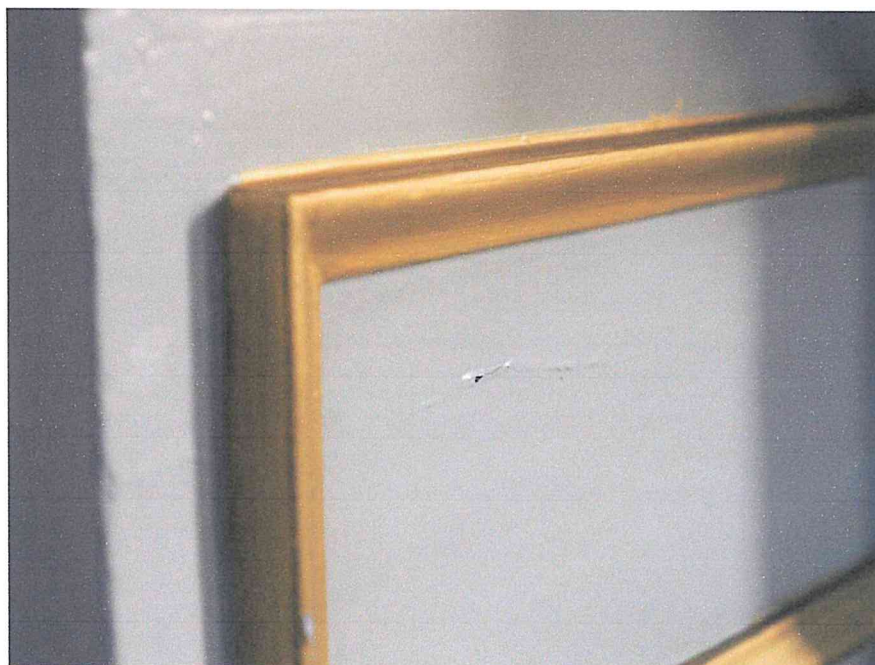
Fot. 3. Detal, obraz olejny osadzony na osi ołtarza. Widoczna pociemniała i zabrudzona warstwa werniksu oraz silnie spękana dekoracja malarska. Stan przed Konserwacją. Fot. D. Pilch

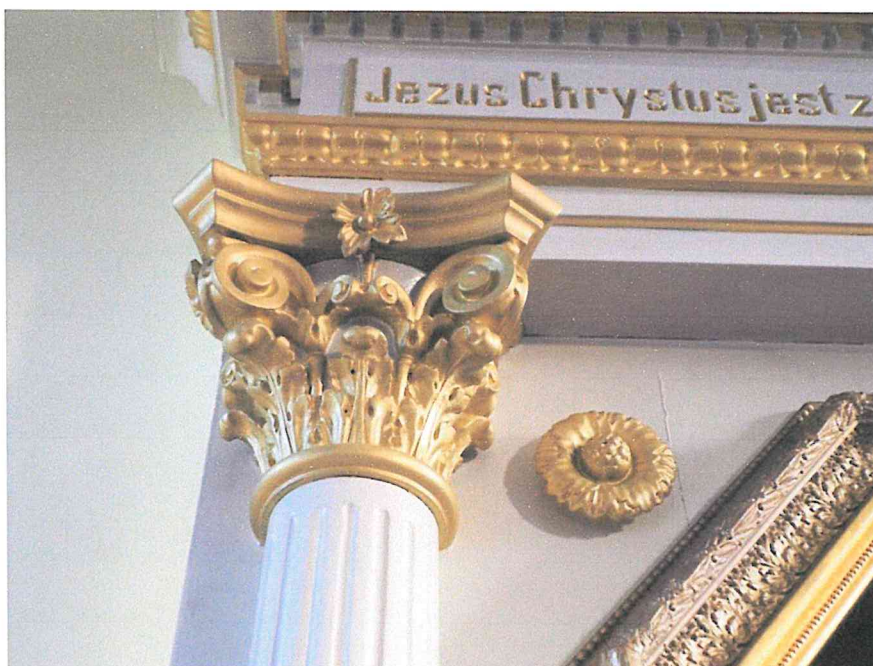
Fot. 4. Detal, rama obrazu osadzonego na osi ołtarza. Widoczne przemalowanie, złotą farbą, dekorowanego profilowania ramy. W środkowej części fotografii zauważalne jest uzupełnienie dekoru ramy o formie znacznie uproszczonej do oryginału. Stan przed Konserwacją. Fot. D. Pilch

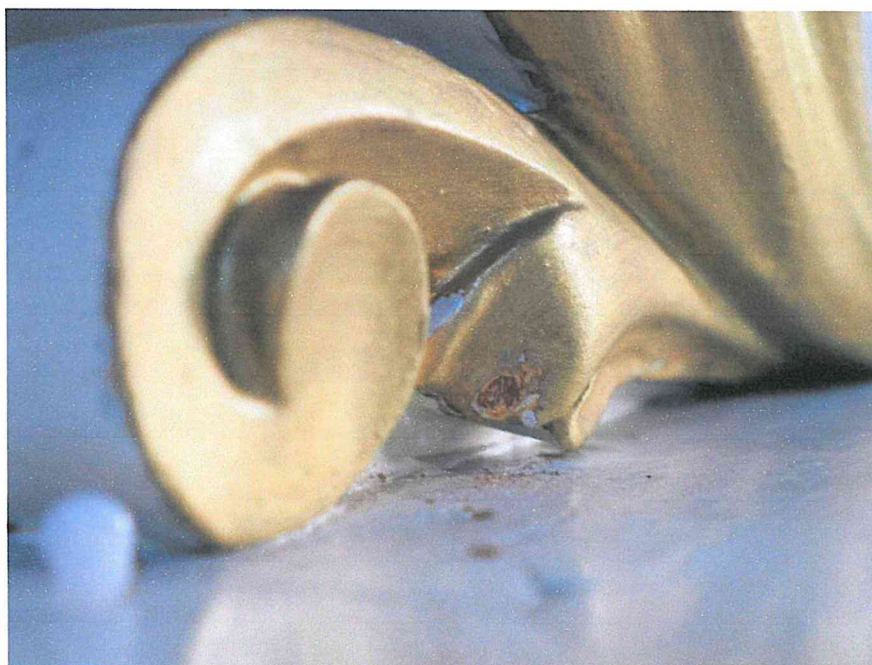
Fot. 5. Detal, prawa, dolna część zaplecka nastawy ołtarzowej. Zauważalne pęknięcie poszczególnych warstw w miejscu łączenia elementów drewnianych. Stan przed Konserwacją. Fot. D. Pilch

Fot. 6. Detal, lewa, dolna część nastawy ołtarzowej, narożna pływina. Widoczne pęcherze i wykruszenia warstwy monochromii oraz przemalowane złotą farbą (pierwotnie złocone) profile snycerskie. Stan przed Konserwacją. Fot. D. Pilch

Fot. 7. Detal, lewa, górna część nastawy ołtarzowej, głowica kolumny oraz narożnik belkowania prostego. Widoczne przemalowanie, złotą farbą, prawdopodobnie pierwotnie złożonych dekorów rzeźbiarskich, zauważalne pęknięcie warstw monochromii w miejscu łączenia elementów drewnianej konstrukcji. Stan przed Konserwacją. Fot. D. Pilch

Fot. 8. Detal, lewa część nastawy ołtarzowej, detal rzeźbiarski o motywie roślinnym. W centralnej części fotografii, na rzeźbionej formie liścia, widoczny jest ubytek warstwy przemalowania, odsłaniający spodnią czerwoną glinę i szczątki złota. Stan przed Konserwacją. Fot. D. Pilch